

ครูไทยในยุคการศึกษา 4.0 สู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน

Thai Teachers in Education Era 4.0 for Sustainable Academic Development

สุพินดา ฤทธิจันทร์

สาขาวิชาธุรกิจศึกษา คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

supindarit@gmail.com

บทคัดย่อ

ครูเป็นบุคคลที่สังคมให้ความสำคัญและยกย่อง ครูจึงเป็นต้นแบบในการจัดกระบวนการเรียนรู้ เป็นบุคคลที่ส่งเสริมและสร้างสรรค์การเรียนรู้ของผู้เรียนให้มีคุณภาพ ซึ่งคุณภาพของผู้เรียนขึ้นอยู่กับคุณภาพของครู ครูผู้สอนในยุค 4.0 ต้องมีการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดทักษะด้านวิชาการให้มีประสิทธิภาพ ครูต้องเปลี่ยนบทบาทใหม่จากเคยเป็นผู้สอน ผู้ให้ความรู้มาเป็นผู้ที่คอยอำนวยความสะดวกหลังเลิกเรียน (learning facilitator) ในการจัดหาเครื่องมือ อุปกรณ์ และหนังสือให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมนอกเหนือจากการเรียนในห้องเรียนได้ รวมถึงครูต้องเป็นผู้แนะแนวทาง (guide/coach) ในการมอบความรู้ด้านวิชาการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติมได้เพื่อให้ผู้เรียนต่อยอดทางความรู้ นอกเหนือจากวิชาการหลักที่เขาได้เรียนรู้ และที่สำคัญครูต้องอยู่เป็นผู้ร่วมเรียน/ผู้ร่วมศึกษา (co-learning/co-investigator) กับผู้เรียนเพื่อคอยสรุปเนื้อหาสาระสำคัญในบทเรียน เป็นผู้ตอบคำถามจากผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้ข้อมูลที่ถูกต้องในการสรุปเนื้อหาในแต่ละบทเรียน ครูสายพันธุ์ใหม่ในยุค 4.0 ต้องเปลี่ยนจุดสนใจหรือจุดเน้นจากการสอน ไปเป็นเน้นที่การเรียนรู้ทั้งของศิษย์และของครูไปพร้อม ๆ กัน ครูต้องเรียนรู้และปรับปรุงรูปแบบการเรียนรู้ที่ตนจัดให้แก่ศิษย์ด้วย ครูเพื่อศิษย์ต้องเปลี่ยนบทบาทของตนเองจาก “ครูสอน” ไปเป็น “ครูฝึก” และต้องเรียนรู้ทักษะในการทำหน้าหน้าที่ โดยรวมตัวกันเป็นกลุ่ม เพื่อเรียนรู้ร่วมกันอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องที่เรียกว่า PLC (Professional Learning community) เพื่อการพัฒนาผู้เรียนอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: ครูยุค 4.0 การพัฒนาครู การพัฒนาอย่างยั่งยืน

Abstract

Teachers are people who are socially important and praised. Therefore, the teacher is the master of the learning process. Is a person who promotes and creates quality learning for learners Which the quality of the learners depends on the quality of the teacher Teachers in the 4.0 era must have a learning process for students to have academic skills to be effective. Teachers have to change the new role from being a teacher. The educator is the facilitator after school (learning facilitator) to provide tools Equipment and books for students to study further in addition to studying in the classroom Including the teacher must be a guide (guide / coach) to provide more relevant academic knowledge to allow students to extend their knowledge beyond the main academic subjects they have learned And most importantly, the teacher must be a co-learner / co-investigator with students to summarize the material in the lesson Answer the questions from students To give students the right information to summarize the content in each lesson New teachers in the 4.0 era have to change the focus or focus from teaching. Going to focus on both students and teachers' lessons at the same time Teachers must learn and improve the learning styles that they provide to students. Teachers for disciples must change their roles from "teacher" to "trainer" and have to learn the skills to perform this duty. By gathering together in group to learn together systematically and continuously, called the PLC (Professional Learning community) for the development of sustainable academic learners.

Keyword: teacher era 4.0, teacher development, sustainable academic development

1. บทนำ

การสร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมฐานความรู้ นั้น มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่สังคมจะต้องสร้างลักษณะนิสัยรักการเรียนรู้ ผู้คนในสังคมต้องตระหนักว่า การเรียนรู้นั้นสามารถเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่ และสามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต การเรียนรู้ในสถานศึกษาเป็นเพียงช่วงเวลาช่วงหนึ่งของชีวิตเท่านั้น ความรู้ที่ได้จากสถานศึกษาไม่ใช่องค์ความรู้ที่ให้คำตอบกับชีวิตได้ทั้งหมด การศึกษาเป็นกลไกหลักในการพัฒนา ส่งเสริม ปลูกฝัง แนวความคิด ความรู้ให้กับพลเมืองและสังคมโดยรวมในทุกประเทศ คุณภาพการศึกษาจึงเป็นตัวแปรหลักของความสามารถในการแข่งขันในระยะยาว (Long Term Competitiveness) ดังนั้น การจัดการศึกษายุค 4.0 จะต้องครอบคลุมทุกด้านในการพัฒนาครู พัฒนาหลักสูตร พัฒนาเทคโนโลยีและการจัดการเรียนรู้ต้องเน้นทักษะกระบวนการ เพื่อให้เกิดความรู้ ความสามารถและที่สำคัญต้องเน้นทักษะชีวิตของผู้เรียน เพื่อที่จะได้นำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันเพราะการจัดการเรียนรู้ที่สร้างเสริมทักษะชีวิตและกระบวนการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะการคิดให้ผู้เรียน จะส่งผลให้ผู้เรียนมีทักษะกระบวนการคิดในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งครูต้องเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาหลักคิดอย่างเป็นรูปธรรม เกิดความคุ้มค่าในการพัฒนาผู้เรียนที่จะเติบโตเป็นผู้ใหญ่และพลังสำคัญของประเทศชาติ การปฏิรูปหลักสูตรและการประเมินผล แผนการพัฒนาและปฏิรูปการศึกษาแห่งชาติในระยะเวลา 10 ปี ของประเทศจีน (CMOE, 2010) มุ่งเน้นความจำเป็นในการปรับปรุงคุณภาพการสอน แนวทางและวิธีการสอน โดยเฉพาะโรงเรียนในประเทศจีนที่พัฒนาเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพที่มีประสิทธิภาพ สามารถมีส่วนช่วยในการนำพาไปสู่การปฏิรูปการศึกษาและการเปลี่ยนแปลงตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ได้ ดำเนินการภายใต้ลักษณะสำคัญของ PLC (Professional Learning community) ประกอบด้วย 1) มีค่านิยมหลักและวิสัยทัศน์ร่วมกัน 2) มีความรับผิดชอบร่วมกันในการเรียนรู้ของผู้เรียน 3) ร่วมกันทำงานโดยมุ่งเน้นที่การเรียนรู้เป็นหลัก 4) การเรียนรู้ทางวิชาชีพในรายบุคคลและกลุ่ม 5) การตั้งคำถามสะท้อนความคิดด้านวิชาชีพ 6) การเปิดกว้างเครือข่ายและการเป็นหุ้นส่วนร่วมกัน ตลอดจนการรวมสมาชิก 7) ความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ความเคารพ และ 8) การสนับสนุนซึ่งกันและกัน (Bolam, et al., 2005)

2. วัตถุประสงค์

เพื่อเผยแพร่ความรู้ทางวิชาการเกี่ยวกับครูไทยในยุคการศึกษา 4.0 สู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน

3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การสอนของครูไทยในยุคศตวรรษที่ 4.0 ต้องเน้นการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียนให้ผู้เรียนได้สร้างสรรค์ผลงานต่อไปหลังจากสิ้นสุดการเรียนในแต่ละรายวิชา ซึ่งการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์มีเทคนิคหลายอย่าง เช่น การปลูกฝังและส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์สูงขึ้นได้ การถามคำถามปลายเปิด และการให้โอกาสผู้เรียนได้ออกแบบคำตอบเองในสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย เพื่อให้ผู้เรียนเป็นที่ยอมรับของผู้อื่น และยังสามารถพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ให้เกิดขึ้นได้กับคนอื่นอีก ในกรณีทำงานเป็นกลุ่ม แม้บุคคลที่มีความคิดว่าตนเองไม่มีความคิดสร้างสรรค์ก็สามารถ เป็นแรงผลักดันให้คนอื่น ๆ ในห้องเรียนหรือเพื่อน ๆ ในกลุ่มของผู้เรียนร่วมกันสร้างความคิดสร้างสรรค์ให้เกิดขึ้นด้วยการฝึกฝนเทคนิคการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ตามที่ ทวีศักดิ์ จินดาบุรุษ (2558) ระบุไว้ว่า 1) เทคนิคการสร้างความคิดใหม่ โดยการให้บุคคลแจกแจงแนวทางที่สามารถใช้ในการแก้ปัญหาได้ปัญหาหนึ่งมา 10 แนวทาง 2) เทคนิคการระดมพลังสมอง เป็นเทคนิคในการแก้ปัญหา มีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมให้บุคคลมีความคิดหลายทาง คิดได้คล่องในช่วงเวลาจำกัดโดยให้รายบุคคล จดรายการความคิดต่าง ๆ ที่คิดได้ แล้วค่อยประเมินเลือกเอาความคิดที่ดีที่สุดมาใช้ 3) เทคนิคอุปมาอุปไมย เป็นการคิดจากสิ่งที่คุ้นเคยไปสู่สิ่งแปลกใหม่ และคิดจากสิ่งแปลกใหม่ไปสู่สิ่งคุ้นเคย ทำได้โดยใช้การเปรียบเทียบอุปมาอุปไมย จากรูปลักษณะหรือหน้าตาของสิ่งที่คิด 4) เทคนิคการคิดอย่าง มีประสิทธิภาพ เป็นการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ โดยใช้ เครื่องมือฝึกคิด และ 5) เทคนิค SCAMPER

S = Substitute C = Combine A = Adapt M = Modify P = Put to Another Use E = Eliminate R = Reverse เป็นเทคนิคที่จะช่วยทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ จากทั้ง 5 ประการนี้ จะสังเกตได้ว่าเป็นกระบวนการพิจารณาไตร่ตรองอย่างมีเหตุผล มีหลักเกณฑ์และตรวจสอบประเมินข้อมูลหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่เกิดทุกด้านอย่างรอบคอบโดยใช้เกณฑ์ที่กำหนดหลักเหตุผลจนได้คำตอบที่เหมาะสมหรือดีที่สุดเพื่อนำไปใช้ในการตัดสินใจประเมินหรือแก้ปัญหาต่าง ๆ การคิดสร้างสรรค์ (Creative Thinking) เป็นการคิดนอกกรอบจากความคิดเดิมที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ได้ความคิดใหม่ ความคิดริเริ่ม หรือความคิดต้นแบบซึ่งสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ดี และการคิดผลิตภาพ (Productive Thinking) เป็นการผลิตหรือสร้างผลงานออกมาเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนซึ่งจะเป็นนวัตกรรมในผลผลิตต่อไปและต้องมีความคิดรับผิดชอบ (Responsibility Thinking) ในงานที่ทำในผลงานที่ ผลิตขึ้น การสอนในยุค 4.0 นี้ต้องการให้ผู้เรียนสามารถสร้างผลผลิตอย่างสร้างสรรค์ จึงเป็นเรื่องท้าทายที่ครูไทยในยุค 4.0 จะทำได้ครบถ้วน

4. การตอบสนองด้านเทคโนโลยี

การนำเทคโนโลยีไปใช้ในการเรียนการสอนนับว่าเป็นความท้าทายอย่างมากของการพัฒนาวิชาชีพของครู เนื่องจากปัญหาที่หลาย ๆ ประเทศที่กำลังปฏิรูปการศึกษาได้เผชิญ คือ การที่ครูยังไม่สามารถเข้าถึงการใช้เทคโนโลยีในการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมไปถึงสถาบันการผลิตครูยังล้าหลังในการเตรียมความรู้และทักษะทางเทคโนโลยีให้กับผู้ที่กำลังจะเป็นครูในอนาคต นอกจากนี้ ทั้งผู้บริหารโรงเรียนและครูที่มีประสบการณ์การสอน ต่างก็รู้สึกว่าตนเองยังไม่มีความพร้อมในการใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ในการจัดการเรียนการสอน เพราะไม่สามารถใช้ในระดับที่ซับซ้อนได้ แม้ในบางโรงเรียนแม้จะมีอุปกรณ์คอมพิวเตอร์และโปรแกรมต่าง ๆ พร้อม แต่การอบรมครูยังไม่มีความพร้อม ทางแก้คือการจัดให้มีเครือข่ายการเรียนรู้มาให้บริการจัดโปรแกรมการอบรมครูในต่างจังหวัดเพื่อให้ครูได้มีโอกาสพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เช่น โรงเรียนร่วมมือกับมหาวิทยาลัยจัดอบรมครูต้นแบบด้านเทคโนโลยีให้มีความรู้และทักษะในระดับที่นำเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ไปประยุกต์ใช้กับการเรียนการสอนในชั้นเรียนได้ และครูต้นแบบก็จะต้องกลับไปเป็นครูพี่เลี้ยงให้กับครูอื่น ๆ ในโรงเรียน ทั้งนี้มหาวิทยาลัยต้องร่วมมือกับภาคีกับติดตามผลเป็นระยะ ๆ อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้มีการเปลี่ยนแปลงการใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์เพื่อการสอนอย่างยั่งยืน

ด้วยเหตุนี้ การพัฒนาครูไทยในยุคธุรกิจศึกษา 4.0 เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนจึงต้องให้ความสนใจกับปัจจัยด้านการใช้เทคโนโลยีเป็นอย่างมาก โดยผู้บริหารในหน่วยงานสังกัดของครูต้องมีนโยบายสำคัญได้แก่ 1) ส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาทักษะของครูด้านเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ พร้อมทั้งเสริมสร้างความเชี่ยวชาญในเนื้อหาสาระของตนเพื่อจะได้นำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้กับเนื้อหาได้อย่างเหมาะสม 2) สร้างโอกาสการเรียนรู้ของครูในการใช้เทคโนโลยีอย่างสม่ำเสมอ 3) สนับสนุนเครื่องมือที่จะช่วยให้ครูได้แสวงหาการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง และ 4) จัดหาประสบการณ์ที่เป็นการเรียนรู้ระยะยาวเพื่อว่าครูสามารถฝึกฝนการใช้เทคโนโลยีในระหว่างการทำงานและมีทักษะการใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5. การพัฒนาครูในยุค 4.0 อย่างยั่งยืน

การพัฒนาครูให้มีความก้าวหน้าทางวิชาชีพอย่างแท้จริงนั้นต้องใส่ใจกับประสิทธิภาพของขั้นตอนในการพัฒนาวิชาชีพอย่างจริงจัง ทั้งนี้เป็นเพราะว่าในแต่ละขั้นของการพัฒนานั้นครูมีคุณลักษณะและความต้องการแตกต่างกัน ตามแนวคิดของ Villegas-Reimers (2003) ที่กล่าวว่าพัฒนาวิชาชีพครู ใน 5 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นที่ 1 เป็นระยะที่ครูเข้าสู่วิชาชีพ มีประสบการณ์การสอนประมาณ 1 - 3 ปี ครูที่อยู่ในขั้นนี้มีความต้องการเรียนรู้และทำความเข้าใจกับวิชาชีพของตน ขั้นที่ 2 เป็นระยะที่ครูเริ่มมีความมั่นคง มีประสบการณ์การสอนประมาณ 4 - 6 ปี ครูที่อยู่ในขั้นนี้มีความมุ่งมั่นในการสอนและมีความรอบรู้ในศาสตร์การสอนมากขึ้น ขั้นที่ 3 เป็นระยะที่ครูมีความคิดแตกต่าง มีประสบการณ์การสอนประมาณ 7 - 18 ปี ครูที่อยู่

ในขั้นนี้บางกลุ่มใส่ใจกับการศึกษาค้นคว้าทดลองการสอนใหม่ ๆ ชอบเผชิญปัญหาความท้าทาย มีความกระตือรือร้นในการพัฒนาวิชาชีพของตน แต่บางกลุ่มอาจมองว่าระยะนี้เป็นระยะที่สับสนกับตัวเองและต้องทบทวนตนเอง มีครูหลายคนที่ลาออกจากวิชาชีพในระยะนี้ เนื่องจากมีภาวะความเครียดในการทำงานสูงสุด ขั้นที่ 4 เป็นระยะที่ครูมีความคิดแตกต่างในครั้งที่ 2 เมื่อครูมีประสบการณ์สอนประมาณ 19 - 20 ปี ครูบางคนในช่วงนี้จะมีการประเมินตนเองผ่านคลาย และเริ่มตระหนักรู้ถึงการทำให้ความเห็นต่างกับผู้เรียนครูบางคนเริ่มมีความคิดเชิงวิเคราะห์ถึงระบบการศึกษา การบริหารจัดการของโรงเรียน ผู้บริหาร เพื่อนครู รวมถึงอาชีพของตน ขั้นที่ 5 เป็นระยะที่ครูปลดปล่อย ครูที่ทำการสอนมาประมาณ 31-50 ปี จะเริ่มไม่ใส่ใจการพัฒนาวิชาชีพของตนและมีแนวโน้มมากขึ้นเรื่อย ๆ ครูบางคนใช้ช่วงเวลานี้สะท้อนประสบการณ์ที่ผ่านมาและใช้ชีวิตอย่างสงบ แต่ทว่าครูบางคนช่วงนี้เป็นช่วงที่ผิดหวังในวิชาชีพ ซึ่งการพัฒนาด้านวิชาการของครูในทุกช่วงระดับขั้นตามที่กล่าวมานี้ สอดคล้องกับการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและภาคธุรกิจอุตสาหกรรม ภายใต้ โมเดล 'ประเทศไทย 4.0' นั้น จะต้องเริ่มจากสร้างความเข้มแข็งจากภายใน คือ การยกระดับการศึกษาโดยใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้แก่ผู้ประกอบการ ชุมชน ประชาชนและเครือข่ายในทุกภาคส่วนของประเทศ เมื่อโครงสร้างเศรษฐกิจและสังคมภายในประเทศเข้มแข็ง ในส่วนของการพัฒนาครูในยุค 4.0 ด้านวิชาการสิ่งที่ต้องดำเนินการควบคู่กันไป คือ ครูต้องมีลักษณะตามที่ อ่องจิตเมธยะประภาส (2557) กล่าวว่า "ครูในยุคศตวรรษที่ 21 ต้องมีลักษณะ E - Teacher" ดังนี้

1. Experience มีประสบการณ์ในการจัดการเรียนรู้แบบใหม่
2. Extended มีทักษะการแสวงหาความรู้
3. Expended มีความสามารถในการถ่ายทอดหรือขยายความรู้ของตนสู่ผู้เรียนผ่านสื่อเทคโนโลยีได้อย่างมีประสิทธิภาพ
4. Exploration มีความสามารถในการเสาะหาและคัดเลือกเนื้อหาความรู้หรือเนื้อหาที่ทันสมัยเหมาะสมและเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนผ่านทางสื่อเทคโนโลยี
5. Evaluation เป็นนักประเมินที่ดี มีความบริสุทธิ์และยุติธรรม และสามารถใช้อุปกรณ์เทคโนโลยีในการประเมินผล
6. End - User เป็นผู้ใช้เทคโนโลยี (user) อย่างคุ้มค่า และใช้ได้หลากหลาย
7. Enabler สามารถใช้เทคโนโลยีสร้างบทเรียน
8. Engagement ต้องร่วมมือและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันผ่านสื่อเทคโนโลยีจนพัฒนาเป็นเครือข่ายความร่วมมือ เช่น เกิดชุมชนครูบน web
9. Efficient and Effective สามารถใช้สื่อเทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลทั้งในฐานะที่เป็นผู้ผลิตความรู้ ผู้กระจายความรู้ และผู้ใช้ความรู้

ครูในยุค ศตวรรษที่ 21 หรือยุค 4.0 ตามลักษณะของ E - Teacher ครูจึงจำเป็นต้องเปลี่ยนวัฒนธรรมการเรียนรู้ของเด็กไทยเสียใหม่ ให้รู้จักการสร้างสรรค์ ร่วมกันวางแผน รู้จักแยกแยะ รู้จักประยุกต์ วิจัยค้นคว้า สร้างผลงาน วางแผนและประมวลผลเป็น เพื่อเป็นภูมิคุ้มกันในด้านไอทีและทักษะในการเลือกเฟ้นข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการนำไปใช้ประกอบการเรียนการสอนด้วย

6. การยกระดับคุณภาพครูไทยในยุค 4.0

คุณลักษณะครูไทยที่มีคุณภาพจะต้องมีลักษณะ เป็นผู้ที่มีจิตวิญญาณของความเป็นครูและผู้ให้ มีความรู้ความสามารถและทักษะการจัดการเรียนรู้ผ่านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ มีทักษะการสื่อสารและรู้เท่าทันพฤติกรรมการใช้ชีวิตของผู้เรียนเพื่อใช้ในการปกครองชั้นเรียน เป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ครูต้นรู้ ใช้ชีวิตทันสมัยทันเหตุการณ์ตามทันเทคโนโลยีและข่าวสาร หมั่นสร้างแรงบันดาลใจในการเรียนรู้ของผู้เรียน ใฝ่คว้าและแสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่อง เป็นแบบอย่างทางคุณธรรมจริยธรรมและศีลธรรม รู้จริงและยอมรับการเปลี่ยนแปลงของผู้เรียนในแต่ละช่วงวัย ต้องมี

ความรู้รอบตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกและประชาคมอาเซียน และมีทักษะในการแก้ไขปัญหาชีวิต ในการพัฒนาวิชาชีพครู ครูจะต้องก้าวผ่านจากผู้ไม่มีประสบการณ์ไปสู่ผู้เชี่ยวชาญการสอน การพัฒนาวิชาชีพครูจึงควรพัฒนาความรู้ตนเองอย่างต่อเนื่องอยู่เสมอ ครูมืออาชีพในยุค 4.0 ต้องเป็นผู้นำในวิชาชีพ เป็นผู้พัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ โดยพัฒนาทั้งด้านปัญญาด้านศาสตร์ทางเนื้อหา การใช้เทคโนโลยี ด้านจิตใจ และคุณลักษณะในวิชาชีพครู เป็นการพัฒนาดนอย่างรอบด้าน การพัฒนาตนเองมีได้หลายแบบ เช่น โดยการอ่าน จะต้องพัฒนาการอ่านทางวิชาการทั้งด้าน เทคนิคการอ่านและขอบข่ายของการอ่าน โดยการประชุมสัมมนาทางวิชาการ โดยการศึกษาาระบบทางไกลและระบบทางไกล (E-Learning) เป็นการศึกษาอบรมที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับการศึกษาต่อ หรือการเข้ารับการอบรมในหน่วยงาน เป็นการศึกษาที่ผู้ให้และผู้รับความรู้มีการพบปะกันโดยตรง ปัจจุบันมี การศึกษาอบรมทางไกลได้หลายรูปแบบ และสามารถหาความรู้จากเว็บในระบบต่าง ๆ ได้เช่น MOOC (Massive Open Online Course) เป็นต้น

ครูในยุคการศึกษา 4.0 ต้องจัดให้มีบรรยากาศชั้นเรียนในรูปแบบการสอนที่มีเรียนรู้กันเป็นทีมพร้อมกับครูให้ผู้เรียนสร้างผลผลิตให้มากที่สุด ให้ความสำคัญกับผู้เรียนได้ลงมือทำและพัฒนาเป็นผลงานของตนเองที่มีคุณภาพโดยเฉพาะผลงานของตนเองในเชิงสร้างสรรค์และรับผิดชอบต่อผลงานที่พัฒนาขึ้น ซึ่งเป็นคุณลักษณะคนรุ่นใหม่ของสังคมไทยในการพัฒนาประเทศ รูปแบบการสอนแบบ CCPR Model (Criticality – Creativity – Productive - Responsibility Based Instruction) โดยเปลี่ยนบทบาทของครูไปอยู่ที่ผู้เรียน ในขณะที่บทบาทใหม่ของครู คือ ช่วยและเสริม เปิดปากศิษย์ปิดปากครู เป็นต้น ทฤษฎีคอนสตรัคชันนิซึมเพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ (Critical) การคิดสร้างสรรค์ (Creativity) การสร้างผลผลิต (Productivity) และการมีความรับผิดชอบ (Responsibility) เป็นรูปแบบที่เน้นเป้าหมายบรรยากาศชั้นเรียนในรูปแบบการสอนนี้มีลักษณะเฉพาะที่สำคัญ 4 อย่าง คือ 1) ส่งเสริมการคิดเชิงนวัตกรรม เป็นกระบวนการ ที่ช่วยให้เกิดการคิดอย่างสร้างสรรค์มีแนวคิดใหม่ ๆ มีการเสนอแนะ มีการพัฒนา มีการจัดระบบขึ้นมา เพื่อให้กระบวนการนวัตกรรมเกิดขึ้น เน้นการสร้างผลผลิตและเน้นกระบวนการที่เป็นลำดับ 2) พัฒนาคูณคุณภาพ เน้นการให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญของคุณภาพซึ่งสำคัญมาก หากผลผลิตที่พัฒนาขึ้นมาไม่มีคุณภาพพอก็ไม่สามารถจะพัฒนาต่อยอดในอนาคตได้ ดังนั้น ทุกชิ้นงานจึงต้องตอบโจทย์ในเชิงคุณภาพทั้งในด้านผลผลิตและวิธีการ 3) ทำกิจกรรมเน้นความร่วมมือ เป็นความร่วมมือระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน และผู้เรียนกับผู้เรียน ใช้การวิเคราะห์ วิจัย และการพัฒนาความสามารถของบุคคลในแต่ละกลุ่ม และ 4) สัมพันธ์กับสังคม โดยเน้นการปลูกฝังจิตสำนึกทางสังคมให้กับผู้เรียน เป็นการทำผลงานโดยไม่หวังสิ่งตอบแทนและตระหนักถึงความจำเป็นของสังคม ในการเปลี่ยนแปลงและแก้ไขให้ดีขึ้น

นอกจากการยกระดับครูให้เป็นผู้มีจิตวิญญาณของความเป็นครูและผู้ให้ มีความรู้ ความสามารถและทักษะการจัดการเรียนรู้ผ่านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศแล้ว ครูต้องพัฒนาตนเองในด้านการสร้างและบูรณาการความรู้ต่าง ๆ ที่มีมาใช้ในการสร้างสรรค์และพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ ๆ อย่างมีความคิดวิเคราะห์และสร้างสรรค์ ครูจะต้องสอนให้เด็กมีทักษะกระบวนการคิด โดยสามารถคิดวิเคราะห์ในเรื่องต่าง ๆ และมีความคิดสร้างสรรค์ที่เป็นประโยชน์จากการยกตัวอย่างกรณีศึกษาที่ทันสมัยไป พร้อม ๆ กับมีวิสัยทัศน์และตลกลึกทางความคิดเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้เรียน ครูจะต้องเป็นคนมีวิสัยทัศน์ เน้นให้เด็กเกิดการเรียนรู้ โดยการส่งเสริมการเรียนรู้แบบผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อให้เด็กตลกลึกทางความคิดได้ด้วยตัวเอง และมีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกัน ครูจะต้องเป็นแบบอย่างในการใช้เทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ได้หลากหลาย และสามารถชี้ให้เด็กเห็นถึงข้อดีข้อเสีย และการใช้เทคโนโลยีต่าง ๆ อย่างเหมาะสม ควบคู่ไปกับมีทักษะการสอนเด็กให้เติบโตเต็มศักยภาพและสร้างผลงานใหม่ ๆ ครูจะต้องส่งเสริมการเรียนรู้ให้เด็กตามวัยและให้เด็กพัฒนาอย่างเต็มที่ตามศักยภาพของเด็กและเน้นให้เด็กเปลี่ยนจากผู้รับ กลายเป็นผู้พัฒนาและสร้างสรรค์สิ่งใหม่ และที่ขาดไม่ได้เลยคือครูต้องเข้มแข็งในจรรยาบรรณ คุณธรรม จริยธรรม และชักชวนให้คนอื่น ๆ ทำเพื่อสังคม ครูจะต้องยึดมั่นในจรรยาบรรณวิชาชีพ รักษาคุณธรรมจริยธรรมและเป็นบุคคลหนึ่งในสังคมที่ช่วยให้สมาชิกในสังคมนั้น ๆ มีแนวทางในการปฏิบัติตนต่อตนเองและสังคมที่เหมาะสมกับคุณภาพครูไทยในยุค 4.0 ครูจะเป็นผู้สอนอย่างเดียวเหมือนเมื่อก่อนไม่ได้ จะต้องให้เด็กเรียนรู้ด้วย

ตนเองด้วย โดยที่ครูออกแบบการเรียนรู้ เป็นผู้แนะนำ และอำนวยความสะดวก ในการเรียนรู้ให้กับเด็ก ทั้งนี้เพื่อให้เด็กสามารถสร้างสรรค์และพัฒนาองค์ความรู้ได้ด้วยตัวเอง ซึ่งการสร้างสรรค์ด้วยตัวเอง

จอร์นันท์ นุ่นชูคัน และคณะ (2559: 72) ระบุว่า ครูในยุคการศึกษา 4.0 ต้องเป็นครูที่มีความรู้ในวิชาที่สอนเป็นอย่างดี โดยมีความรู้ในสัดส่วนที่เป็นศาสตร์ด้านเนื้อหาความรู้ที่สอน เช่น คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ สังคมศึกษา ศิลปะศึกษาหรือพลศึกษา และมีความรู้ในสัดส่วนที่เป็นศาสตร์ด้านการสอนมีความสามารถในการปฏิบัติการสอนหรือมีศิลปะในการสอน ถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้เรียนได้ดีมีความสามารถในด้าน ICT เป็นผู้ที่มีคุณธรรมจริยธรรมความเป็นครูสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ และเป็นผู้ที่พัฒนาความรู้ตนเองอย่างต่อเนื่องอยู่เสมอ รายละเอียดของคุณลักษณะด้านต่าง ๆ เช่น TPACK เป็นความรู้เนื้อหาสาระวิธีสอนและเทคโนโลยี (TPCK : Technological Pedagogical Content Knowledge) (ราชบัณฑิตยสถาน, 2558) เป็นความสามารถบูรณาการระหว่างเนื้อหาวิชากับศาสตร์การสอนได้เหมาะสม สามารถผสมความรู้ 3 ด้าน ได้แก่ ความรู้ด้านเนื้อหา ความรู้ด้านการสอน และความรู้ด้านเทคโนโลยี เพื่อช่วยให้การสอนโดยใช้เทคโนโลยีเกิดให้ประสิทธิภาพมากขึ้น ส่งผลให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ดีและรวดเร็วขึ้นความรู้ด้านเนื้อหา หรือ ซีเค (Content Knowledge-CK) หมายถึง ความรู้ ความเข้าใจของครูผู้สอนในวิชาหรือเนื้อหาที่สอน ลักษณะและวัตถุประสงค์การเรียนรู้ของเนื้อหา มโนทัศน์ หลักการ ทฤษฎี โครงสร้างและกรอบความคิดของเนื้อหาที่สอน และการเพิ่มคุณภาพของครูผู้สอนในยุค 4.0 ที่ต้องขอเน้นย้ำคือความรู้ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศหรือฟิตเนส (Fluency of Information Technology-Fitness) กล่าวคือ ผู้สอนจำเป็นต้องมีความเข้าใจเทคโนโลยีในระดับที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้งานในชีวิตประจำวันได้ สอดคล้องกับ (พิสิษฐ แก้ววรรณ และคณะ, 2558: 78) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ตามแนวทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์ด้วยการใช้เทคโนโลยี ที่พบว่าความรู้ของผู้เรียนที่มีประสิทธิภาพดี ครูต้องมีความรู้ความเข้าใจในการเลือกใช้สื่อการสอนด้านเทคโนโลยีสอดคล้องเพิ่มขึ้น เช่น การ์ตูนแอนิเมชัน ภาพสามมิติ รูปภาพกราฟิกที่ระดับมากที่สุด สะท้อนให้เห็นว่า ผู้ประกอบวิชาชีพจำเป็นต้องมีการพัฒนาตนเพื่อให้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ยิ่งเป็นผู้ประกอบวิชาชีพครูซึ่งมีหน้าที่และบทบาทสำคัญในการพัฒนาศักยภาพผู้เรียนให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ ให้มีความรู้ ทักษะ ทักษะคิดแห่งความเป็นพลเมืองดีของสังคมยังต้องมีการพัฒนาด้วยระบบและกระบวนการที่มีคุณภาพและต่อเนื่อง

นอกเหนือจากการที่ครูต้องเปลี่ยนบทบาทใหม่เป็นนักการจัดการกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดทักษะด้านวิชาการให้มีประสิทธิภาพตามที่กล่าวข้างต้นแล้วนั้น ครูในยุคการศึกษา 4.0 ต้องเป็นครูที่มีความรู้ด้านการสืบค้นข้อมูลด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศ มาผนวกกับความรู้ที่ค้นคว้ามาได้ มาจัดทำไว้ในรูปแบบ สติ ข้อความ ภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหวที่มีสีสันสวยงาม จะทำให้บทเรียน และการสอนแต่ละครั้งมีความน่าสนใจ และสามารถสื่อความหมายของผู้สอนได้ดียิ่งขึ้น การที่ครูรู้จักใช้เทคโนโลยีเพื่อการแสวงหาข้อมูล หมายรวมถึงมีความยืดหยุ่นและความคล่องตัวของการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศหรือฟิตเนส (Fluency of Information Technology-Fitness) กล่าวคือ ครูจำเป็นต้องมีความเข้าใจ เทคโนโลยีในระดับที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้งานในชีวิตประจำวันได้ มาดัดแปลงเพื่อใช้ในการเตรียมบทเรียน จะช่วยให้สามารถนำเสนอบทเรียนได้ทันสมัยตลอดจนรู้เท่าทันเข้าใจถึงการพัฒนาผู้เรียน นอกจากนี้ ครูในยุค 4.0 นี้ต้องติดตามความก้าวหน้าของเทคโนโลยีที่จะเปลี่ยนแปลงห้องเรียนในอนาคต เพื่อการพัฒนาผู้เรียนอย่างยั่งยืน

7. บทสรุป

การพัฒนาครูเป็นประเด็นที่สำคัญยิ่งและมีหลายรูปแบบ ได้แก่ รูปแบบการสอน CCPR Model (Criticality – Creativity – Productive - Responsibility Based Instruction) และการพัฒนาครูด้วยชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning community: PLC) ซึ่งเป็นแนวทางที่สำคัญและเหมาะสมกับครูในการพัฒนาตามยุคสมัยนี้ ด้วยเทคนิคและยุทธวิธีที่ช่วยให้ครูได้มีพื้นที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ จัดกลุ่มเองตามความสมัครใจ การพัฒนาแก้ไขปัญหา และในการส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนที่เน้นเชิงปฏิบัติและแก้ไขปัญหาในชั้นเรียน โดยเป็นการร่วมพัฒนาบทเรียนพร้อมกันและช่วย

ให้ครูผู้สอนไม่โดดเดี่ยวในการพัฒนาผู้เรียน แลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้อย่างต่อเนื่องจนกลายเป็นเครือข่ายการเรียนรู้ที่มีขนาดใหญ่ขึ้น จากในโรงเรียนสู่นอกโรงเรียนและเกิดเป็นเครือข่ายการเรียนรู้ในระดับเชิงองค์ความรู้ที่เป็นแก่นของความรู้และเกิดการพัฒนาในทุกระดับองค์กรและส่วนงานการศึกษาซึ่งต้องดูทิศทางอนาคตการเปลี่ยนแปลงของโลก เช่น ด้านเทคโนโลยี ด้านการค้าและธุรกิจในโลกยุคใหม่ ด้านกระแสโลกาภิวัตน์และเครือข่าย ด้านความเป็นพลเมือง ด้านพลังงานและสิ่งแวดล้อม ด้านสุขภาพ อนามัยและผู้สูงอายุ และสุดท้ายคนจะอยู่กับตัวเอง (individualization) โดยมีเทคโนโลยีเป็นเพื่อนที่สำคัญ ด้วยการแสวงหาความรู้จากเว็บในระบบต่าง ๆ เช่น MOOC (Massive Open Online Course) เพื่อพัฒนาครูไทยในยุคธุรกิจศึกษา 4.0 สู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนสืบไป

8. เอกสารอ้างอิง

- จิรนนท์ นุ่นชูคัน และคณะ. (2559). “การประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาครูผู้สอนด้านการจัดการเรียนรู้โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร.” *Veridian E-Journal, Silpakorn University. มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ* ปีที่ 9, ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน) : 93.
- ทวีศักดิ์ จินดานุรักษ์. (2558). ครูและนักเรียนในยุคการศึกษาไทย 4.0. *e-JODIL – Stou*. ปีที่ 3 ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน 2558.
- พิสิษฐ์ แก้ววรรณ และคณะ. (2558). การพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ตามแนวทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์ด้วยปัญญา. *ครุศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่*. ปีที่ 4 ฉบับที่ 1 กรกฎาคม – ธันวาคม 2558.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2558). *พจนานุกรมศัพท์ศึกษาศาสตร์ ร่วมสมัย ฉบับราชบัณฑิต*. กรุงเทพฯ: สำนักงานราชบัณฑิตยสภา.
- อ่องจิต เมธยะประสาท. (2557). *คุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21 ในโรงเรียนที่มีนักเรียนข้ามวัฒนธรรม จังหวัดเชียงราย* วิทยานิพนธ์สาขาการวิจัยและประเมินผลการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- Bolam, R., McMahon, A., Stoll, L., Thomas, S., Wallace, M, Hawkey, K. and Greenwood, A. (2005). *Creating and Sustaining Effective Professional Learning Communities*. DfES Research Report RR637. University of Bristol. www.bristol.ac.uk/media-library/sites/education/documents
- Villegas-Reimers, E. (2003). *Teacher professional development: An international review of the literature*. UNESCO: International Institute for Educational Planning, Retrieved, December 5, 2013, from www.unesco.org/iiep.